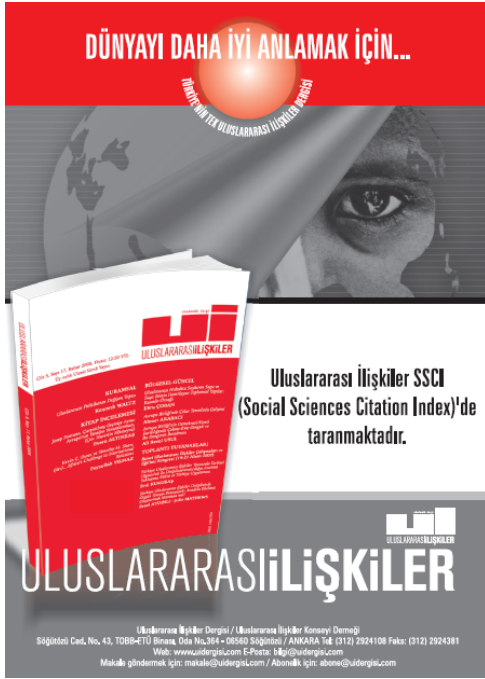

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit:1826 Akkerman Andlaşması'nın "Müzarekeleri"

Selim ASLANTAŞ

Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tarih Bölümü

Bu makaleye atf için: Aslantaş, Selim, "*Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın "Müzarekeleri"*", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 36 (Kış 2013), s. 149-169.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın “Müzakereleri”

Selim ASLANTAŞ*

ÖZET

Bu makalede 1826 Akkerman Andlaşması'nın müzakereleri, Osmanlı arşiv kaynakları kullanılmak suretiyle incelenmektedir. Çar I. Nikola Bâb-ı Âli'ye verdiği bir ultiमतomla, Osmanlı İmparatorluğu'ndan 1812 Bükreş Andlaşması'nın maddelerini “açıklığa kavuşturmak” için müzakere yapmak üzere sınıra murahhas göndermesini talep etmiştir. O dönemde siyasi-askeri açıdan kritik bir durumda bulunan Osmanlı İmparatorluğu, bu talebe olumlu cevap vermek zorunda kalmış ve Ruslarla müzakerelerde bulunmak için iki murahhas tayin etmiştir. İki ay devam eden müzakerelerin sonunda Ruslar, bazı önemsiz ayrıntılar dışında bütün taleplerini Osmanlılara kabul ettirmişlerdir. Akkerman Andlaşması, Osmanlılar için çaresizliğin diplomasisi olarak tanımlanabilir. Akkerman görünüşte çok kısa ömürlü olmasına rağmen, iki devlet arasında 1828–29 savaşıdan sonra imzalanan Edirne Andlaşması'nın omurgasını teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Rusya, Akkerman Andlaşması, Diplomasi, Doğu Sorunu

A Fragment from the Ottoman-Russian Relations: “The Negotiations” of the Treaty of Akkerman of 1826

ABSTRACT

This article focuses on the negotiations that led to the Treaty of Akkerman, based on the Ottoman sources. Delivering an ultimatum to the Sublime Porte, Tsar Nicholas I demanded from the Ottoman Empire that she was to dispatch plenipotentiaries to the border in order to “clarify” the stipulations of the Treaty of Bucharest of 1812 through negotiations. The Ottoman Empire which mattered in the political and military affairs of at that time had to yield to this demand and appointed two plenipotentiaries to negotiate with the Russians. At the end of two-month negotiations, Russians made the Ottomans accept, with the exception of some minor issues, all their demands. The Treaty of Akkerman can be described a kind of “the diplomacy of desperation” for the Ottomans. Though Akkerman was apparently a short-lived, it is very important because of the fact that it constitutes foundation for the Treaty of Adrianople of 1829 that was signed between the two empires after the War of 1818-29.

Keywords: Ottoman Empire, Russia, Treaty of Akkerman, Diplomacy, Eastern Question.

* Yrd. Doç. Dr., Tarih Bölümü, Edebiyat Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, E-posta: selimaslantas@hacettepe.edu.tr.

Osmanlı siyasi tarihinin en önemli konularından birini, özellikle 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması'ndan sonra yeni bir şekilde bürünen Osmanlı-Rus ilişkileri teşkil eder.¹ Bu ilişkilerin önemli bir cephesini ise iki devlet arasında imzalanan andlaşmalar oluşturmaktadır.² 7 Ekim 1826 tarihli Akkerman Andlaşması'nın bu andlaşmalar içinde farklı bir yeri vardır: Akkerman Andlaşması, bir Osmanlı-Rus savaşı olmaksızın fakat sanki böyle bir savaş vuku bulmuşçasına ve mağlubu da Osmanlı İmparatorluğu olmuşçasına Rusya lehine madde ve hükümler içeren bir andlaşmadır. Bu andlaşma hakkında henüz müstakil bir araştırma yapılmamıştır. Bu makalede, Akkerman Andlaşması'nın müzakereleri, Osmanlı arşiv vesikaları üzerinden iki devlet arasındaki tarihsel ve konjonktürel bağlamlar dikkate alınarak incelenmeye çalışılacaktır. 1826 yılı Osmanlı-Rus konjonktürel bağlamı Akkerman Andlaşması'na sabitlenirse, ortaya çıkan tablo müzakerelerin *sureta* vuku bulduğu ve Rus taleplerinin birkaç önemsiz husus dışında tamamen kabul edildiği görülür. Osmanlı tarihçilerinden N. Jorga Akkerman'ı "Rusya'nın bir damla kan bile akıtmadan, sadece güvensiz ve kendi içinde bölünmüş Avrupa'ya karşı demir gibi bir irade ve yeni durumları kurnazca kullanarak elde ettiği bir andlaşma" olarak tanımlamıştır.³

Akkerman Andlaşması'nın oturduğu tarihsel bağlam ise Osmanlı-Rus ilişkilerinin spesifik, salt iki yönlü boyutlarını içerdiği gibi, Koalisyon Savaşlarını, Fransız korkusunu, mimarlarından birinin I. Aleksandr (1801–1825) olduğu Viyana düzenini de içermektedir. Fakat genel mahiyeti kargaşa ve istikrarsızlık olan bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu için öncelikli tehdit Rusya'dır. Tehdidi Osmanlı açısından göğüslemenin siyasi ifadesi hem III. Selim (1789–1807) hem de II. Mahmud (1808–1839) devirlerinde "*tamami-i mülk ve istiklâl-i saltanatın*" korunması prensibi olmuştur. Fakat bu prensip tam anlamıyla uygulanamamış, bir yandan bağımsızlık (Yunanistan örneği) diğer taraftan ise özerklik (Sırbistan Knezliği örneği) yoluyla imparatorluğun çözülme süreci ivme kazanmıştır.

Akkerman Andlaşması, Rusya tarafından "sözde" Bükreş Andlaşması'nın bazı maddelerinin açıklığa kavuşturulması talebinin bir yansıması olduğu için öncelikle bu andlaşmaya kısaca değinmek gerekir. Bükreş, esas itibariyle her iki tarafın 1812 şartlarında barıştan başka çarelerinin olmadığı bir siyasi-askeri ortamın sonucudur. 1810'ların başında bütün enerjisini artık çok belirgin bir hale gelen Napolyon tehlikesine karşı yoğunlaştırmak zorunda olan Rusya, bu yüzden Osmanlı İmparatorluğu ile bir an evvel barış yapıp Osmanlı cephesini kapatmak, Osmanlı İmparatorluğu ise hem içişlerine düzen vermek hem de Fransa-Rusya arasındaki gerilimden istifade ile Rusya gibi büyük bir düşmanın

- 1 Osmanlı-Rus ilişkilerinin 1774'ten sonraki seyri hakkında bkz. A. Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya (XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri) 1789–1919*, Ankara, TTK, 2011.
- 2 İki devlet arasında imzalanan 1774 Küçük Kaynarca ve daha sonraki andlaşmalar ile bu andlaşmalara bağlı bazı problematikleri konu edinen başlıca çalışmalar için bkz. Roderic Davison, "Russian Skill and Turkish Imbecility: The Treaty of Kuchuk Kainardji Reconsidered", *Slavic Review*, Cilt 35, No. 3, 1976, s. 463–483; Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması*, Ankara, TTK, 2006; Fehmi İsmail, "The Making of the Treaty of Bucharest, 1811–1812", *Middle Eastern Studies*, Cilt 15, No. 2, 1979, s. 163–192; Şeraffettin Turan, "1829 Edirne Andlaşması", *DTCF Dergisi*, Cilt 9, No. 1–4, 1951, s. 111–151.
- 3 Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 5, N. Epçeli (çev.), İstanbul, Yeditepe, 2005, s. 272.

tehdidini barış yoluyla mümkünse bertaraf, değilse bir müddet ertelemek istiyordu. Bu sebeplerle savaşa son verilmesi iki taraf açısından da arzulanan bir durumdu. Nihayet iki devlet arasında Ekim 1811'de Yergögü'nde başlayan ve bir müddet sonra Bükreşe taşınan barış müzakereleri 28 Mayıs 1812'de Bükreş Andlaşması ile sonuçlandı.⁴

Bükreş Andlaşması, iki devlet arasında altı yıl süren savaşı (1806–12) sona erdirmekle beraber maddelerindeki muğlaklık sebebiyle kısa zamanda Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu aleyhine kullandığı etkili bir diplomatik enstrümana dönüştü. Andlaşmanın beşinci (Eflak-Boğdan'a -Memleketeyn- verilen imtiyazlar), altıncı (doğudaki Osmanlı-Rus sınırı) ve sekizinci (Sırlara tanınan imtiyazlar) olmak üzere başlıca üç maddesi anlaşmazlığa sebep olmaktaydı. Bükreş'ten sonra Rusya, doğuda işgal ettiği Osmanlı kalelerinin bir kısmını tahliye etmediği gibi andlaşmanın aceleyle imzalandığını öne sürüp Memleketeyn ve Sırlarla ilgili maddeleri açıklığa kavuşturmak için müzakerede ısrar etmişti. Nihayetinde Rus elçisi İstrogonof (G. Aleksandroviç Stroganov) ile bu bağlamda müzakereler yapılmış ve hatta bazı konularda anlaşmaya dahi varılmıştı. Fakat 1821'de Yunan isyanı sebebiyle müzakereler sonuca ulaşamadı: İstrogonof devletinin siyasetinin gereği olarak ilk başlarda Yunan isyanından şikâyet ederken⁵ bir müddet sonra "Rumlara zulüm ediliyor" demeye başladı ve nihayet 1821 Ağustos'unda da iki devlet arasındaki ilişkileri keserek İstanbul'u terk etti.⁶

I. Nikola'nın (1825–1855) Rus Çarı olmasından sonra Bükreş Andlaşması'nın tartışmalı maddeleri iki devlet arasında yeniden gündeme geldi. Dış politikada selefi I. Aleksandr'ın genel prensiplerine saygı göstermesine ve o prensipleri takip etmesine rağmen devletlerarası arenada Rusya'ya itibar kazandıracak bir rol oynamak isteyen I. Nikola⁷ Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kardeşine nazaran daha sert bir tutum benimsemişti. Çar daha iktidarının başlarında Fransa'nın Petersburg elçisiyle yaptığı bir mülakatta ağabeyinin Doğu Sorunu hariç büyük işlerin hemen hemen hepsini bitirdiğini belirtmiş ve müttefikleri bu konuda Rusya'yla görüş birliği içinde olmasalar bile kendisinin de bu meseleyi kısa zamanda tek başına halledeceğini söylemişti.⁸ Şubat 1826'da Rus Dışişleri Bakanı Neselrod (Karl Vasilyeviç Nesselrode) 1821–1825 arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan gelişmeleri, bu gelişmeler karşısında Rusya ile diğer devletlerin politikalarını özetleyen ve Rusya'nın çıkarları açısından çözülmesi gereken sorunları değerlendiren bir rapor sunmuştu. Raporda Osmanlı İmparatorluğu'nun Eflak ve Boğdan'ı Yunan isyanından önceki statüsüne kavuşturması, Boğazlar ve Karadeniz ticareti konularında Rusya'ya karşı

4 Bükreş müzakerelerinin detayları için bkz. İsmail, "The Making of the Treaty of Bucharest", s. 163–192.

5 Hatta İstrogonof daha devletinden talimat gelmeden Bâb-ı Âli'ye Mart 1821'de Rusya'nın bu isyan hareketine uzak olduğunu ifade etmiş ve bu hareketi desteklemeyeceği güvencesini vermiştir. Bkz. C. Friedrich Wurm *Diplomatische Geschichte der orientalischen Frage*, Leipzig, Brockhaus, 1858, s. 196.

6 Esad Efendi, *Sabbâflar Şeybi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi Tarihi*, Ziya Yılmaz (haz.), İstanbul, Osav, 2000, s. 552–553; Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 12, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1309, s. 189.

7 O. V. Orlik, vd (der.) *Istoriya Vneşney Politiki Rossii, Pervaya Polovina XIX. Veka*, Moskova, IRI, 1999, s. 210.

8 Ibid.

olan yükümlülükleri yerine getirmesi ve Bükreş'in sekizinci maddesinde garanti altına alınan Sırbistan'ın imtiyazına dair şartlara uyması gerektiği vurgulanmaktaydı. Bu rapor doğrultusunda I. Nikola Rusya'nın Doğu Sorunu'nda daha bağımsız ve sert bir siyaset izlemesi ve tek başına hareket etmesi gerektiği kanaatine varmıştı.⁹

Bu düşüncelerle Çar, 5 Nisan 1826 tarihinde İstanbul'daki maslahatgüzarı Minçaki (Matvey Minçaki) vasıtasıyla Bâb-ı Âli'ye bir ultiatom verdi.¹⁰ ultiatomda, (1) Memleketeyn'in imtiyazını garanti altına alan ve Rusya'nın da taraf olduğu andlaşma maddelerinin uygulanması için Eflak ve Boğdan'ın Yunan isyanından önceki statüsünün iade edilmesi, baş beşli ağalarının ve diğer beşli askerinin¹¹ sayısının ve yaptıkları görevlerin de yine isyandan önceki duruma getirilmesi, (2) İstanbul'da tevkif edilen Sırp knezlerinin hemen serbest bırakılması ve Bâb-ı Âli tarafından taahhüt edilmiş olan imtiyazların Sırplarla birlikte karara bağlanması, (3) Bükreş Andlaşması'nda olup daha önce İstrogonof ile müzakere edilen maddeleri neticeye ulaştırmak için Osmanlı İmparatorluğu'nun sınıra murahhas göndermesi istenmekteydi. Sayılan bu maddelerin sadece kabul edilmesinin yetmeyeceği, ultiatomun verildiği günden başlamak üzere altı hafta içinde tamamen yerine getirilmesi de talep edilmekteydi. ultiatomun sonunda Çarın her durumda Rusya'nın hukukunu savunmaktan geri durmayacağı, ultiatomu uyulur ise iki devlet arasındaki tartışmalı konuların tamamen ortadan kalkacağı fakat bu üç madde tamamen uygulanmaz ise Minçaki'nin İstanbul'u terk edeceği ve o zaman Osmanlı devletinin bunun sonuçlarına katlanacağı ifade edilmişti.¹²

9 Ibid. s. 211; Grugur Yakşiç, *Evropa i Vaskrs Srbije (1804–1834)*, Belgrad, Narodnu Stampariju Mirko Drobaç, 1933, s. 317.

10 BOA HAT 45727 (27 Ş 1241 / 5 Nisan 1826). ultiatomun Fransızca metni ve Rusça tercümesi için bkz. *Vneşniyaya Politika Rossii XLX i Naçala XX Veka, Dokumenti Rossiiskogo Ministerstva Inostranib Del* (bundan sonra VPR), Seri 2, Cilt 6, Moskova, Nauka, 1985, No. 154. Böyle bir ultiatomun İstanbul'daki Avrupa misyonu için beklenmeyen bir gelişme olduğunu ve Avusturya, Fransa ve İngiliz misyonunun notayı hükümetlerine bildirmek için fevkalade kurye çıkardıklarını notanın verilmesinden bu yana ise artık kimsenin Yunan isyanından bahsetmediğini *Augsburger Allgemeine Zeitung* 9 Nisan tarihli haber olarak geçmiştir (1 Mayıs 1826: No. 121).

11 "Beşli neferatı" yevmiye 5 akçeli yeniçeri birliğidir. Bunlar 1821'de Yunan isyanı patlak verdiğinde Müslümanlara yapılan katliamı önlemek ve asayişini temin üzere Eflak'a iki bin ve Boğdan'a ise bin civarında olmak üzere gönderilmişlerdir: BOA HAT 44398 (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826). 13 Ekim 1825'te takribi sayıları Eflak'ta bin ve Boğdan'da beş yüzdür: BOA HAT 45553 G (29 S 1241 / 13 Ekim 1825).

12 ultiatomda neden Yunan meselesine dair herhangi bir maddenin olmadığını burada kısaca izah etmek gerekir: I. Nikola'nın ilk başlarda Yunan isyanına sempati ile yaklaşmadığı şeklinde bir siyaseti lanse ettiğini görüyoruz. 1826 baharında Petersburg'da bulunan Wellington Dükü Arthur Wellesley ile yaptığı görüşmede Çar Nikola, Yunan meselesi hakkında en küçük bir şey duymak dahi istemediğini, sultanın meşru efendilerine karşı ayaklananların isyanını bastırıldığını ve bu işe müdahalenin mümkün olmadığını söylemiş, benzer düşüncelerini Fransız ve Avusturya elçilerine de ifade etmişti. Bkz. Theodor Schiemann, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus I*, Cilt 2, Berlin, Georg Reimer, 1908, s.131. Avusturya elçisi Erzherzog Ferdinand, I. Nikola ile görüşmesinde Yunanlar kelimesini telaffuz ettiğinde Çar elçiye onları Yunanlar olarak değil "asiler" olarak tanımladığını, böylelerine kesinlikle yardım etmeyeceğini beyan etmişti. Yine aynı görüşmede kendisiyle Bâb-ı Âli arasında anlaşmazlıklar olduğunu ama bu anlaşmazlıklara Yunan meselesini karıştırmayacağını söylemişti: Adolf Beer, *Die Orientalische Politik Österreichs seit 1774*, Leipzig, F. Tempsky, 1883 s. 325. Nikola, Yunanların isyanda başarılı olmaları durumunda diğer halkla-

İçinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'nın taleplerini tamamen yerine getirmekten başka bir çaresinin olmadığı görülmektedir: Bir yanda Yunan isyanı gibi büyük bir sorun, diğer yanda bir boyutuyla bu isyanla da ilgili olan askeri alandaki sıkıntılar imparatorluğu bunaltmıştı. Ayrıca Avrupa devletlerinin ultimatoma bakışı da Rusya lehineydi. Bu şartlar altında Bâb-ı Âli'nin ultimatoma olumsuz bir cevap vermesi zordu. Osmanlı'nın dikkatli gözlemcilerinden olan Internuntius Freiherr von Ottenfels, Viyana'ya ultimatomu haber verdiği 10 Nisan tarihli raporunda Bâb-ı Âli'nin tam bir teslimiyetten başka çıkış yolunun neredeyse olmadığını yazmıştı.¹³

Rusya ultimatomu verdikten bir müddet sonra Bâb-ı Âli'yi sıkıştırmaya başlamıştı. Bu bağlamda Maslahatgüzar Minçaki, Bâb-ı Âli'den ultimatoma resmi cevap verilmesini istemişti.¹⁴ Ultimatoma nasıl bir cevap verilecekti? Ottenfels, 25 Nisan tarihli raporunda Osmanlı İmparatorluğu'nun içişlerine açıkça müdahale niteliği taşıyan bu ultimatoma konusunda Osmanlı devlet adamları arasında farklı görüşlerin olduğunu, Reisülküttap Seyda Efendi'nin, Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamen haklı olduğunu savunmakta birlikte, bu ultimatoma uyulmasının bir zorunluluk olduğunu düşündüğünü, bir kısmı rical ve de padişahın ise buna karşı olduğunu yazmıştı. Hatta Ottenfels'e göre Seyda Efendi, Viyana'dan kendi görüşüne destek mahiyetinde bir mektup gönderilmesini talep etmişti.¹⁵ Ottenfels'in sözünü ettiği görüş ayrılığının derinleşmediği sonraki gelişmelere bakarak söylemek yanlış olmaz. Nitekim ultimatoma, Meclis-i Şûrâ'da müzakere edildikten sonra, üç şarta da uyulmasına karar verildi. Aksi durumda Rusya'nın daha önceleri yaptığı gibi ülkeyi istila etme tehlikesi devlet adamlarının paylaştığı bir düşünceydi.¹⁶

Minçaki 4 Mayıs (22 Nisan) tarihli raporunda Petersburg'a Bâb-ı Âli'nin

ra kötü örnek olabileceklerini düşünmekteydi. Matthew Tobias Rendall, *Russia, the Concert of Europe and the Near East, 1821-1841*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia Üniversitesi, 2000, s. 103. Nikola isyancılara destek vermediği fakat Rum meselesi ile "insani" bağlamda ilgilendiği şeklinde bir hava yaratmıştı. Bkz. Schiemann, *Russlands unter Kaiser Nikolaus I*, s. 134. Çar, bu meseleyi ultimatoma koymayarak Rusya'nın daha önce angaje olduğu ve doğrudan kendi menfaatlerini ilgilendiren meseleleri daha rahat çözmeyi düşünmüştü. Ayrıca Avrupa devletlerinin de bir şekilde müdahil olduğu Rum meselesinde tek başına hareket etmeyerek Avrupa Uyumu'na dikkat ettiğini göstermiş olacaktı. Eğer Osmanlı İmparatorluğu ultimatoma kabul ederse Avrupa devletleriyle birlikte Yunan meselesinin çözümü için de aynı şekilde harekete geçmeye imkân bulacaktı. Yakışık, *Evropa i Vaskrs Srbije*, s. 319.

13 A. Freiherrn von Prokesch-Osten, *Zur Geschichte der orientalischen Frage Briefe aus dem Nachlasse Friedrich von Gentz, 1823-1829*, Viyana, W. Braumüller, 1877, s. 125.

14 Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 555.

15 Prokesch-Osten, *Zur Geschichte*, s. 128.

16 Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 555. Bir Osmanlı belgesinde ultimatoma kabul gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir: "Rusyalunun Devlet-i 'Aliyye'ye bu mertebelerde mu'amelesi mücerred kendisinin kudret ve miknetine mağruren ve Devlet-i 'Aliyye'nin za'af-ı askerisine binâen olup bu tekliflerine muvafakat olunmadığı takdirde beher-hal 'ilân-ı harb edeceği taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'de ise bu hâl ile mukavemete imkân olmadığı cümle tarafından teslim olunarak tekâlif-i mezkûreye muvafakat olunarak bir vakit kazanılıp ve bu kazanılacak vakti zâyî etmeyerek umûr-ı dâhiliyye yani nizâmât-ı askerîyenin bir çâresine bakılmak üzere ittîfâk-ı ârâ ile mevâd-ı mezkûrenin icrâ ve ol vechle maslahat-güzâr-ı mersûma takrîr-i resmî i'tâ olunmuşdu. BOA HAT 17325 (18 L 1241 / 26 Mayıs 1826).

Rusya'nın talep ettiği üç şartı da yerine getirmeyi kabul ettiğini, Sırp knezlerin yarın ya da öbür gün serbest kalacaklarını, murahhasların birkaç güne kadar belli olacağını, bayramdan (Ramazan) hemen sonra da notaya yazılı cevap verileceğini yazmıştı.¹⁷ Bir takrirle ultiमतodaki hususların kabul edildiğini ve belirlenen murahhas isimlerinin maslahatgüzara ifade edildiğini Minçaki'nin, Bâb-ı Âli'ye Tercüman Frankini vasıtasıyla verdiği 5 Mayıs tarihli talimatnamesinden anlıyoruz. Minçaki bu vesikada ultiमतodaki hususların kabulü için teşekkür ederek gelen takriri hemen Petersburg'a göndereceğini bildirdi.¹⁸

Burada Ruslarla Bükreş Andlaşması'nın maddelerini açıklığa kavuşturmak üzere gönderilecek murahhasların tayini noktasında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Padişaha arz edilen gizli bir takrirle müzakere işlerini bilen ve rütbe bakımından uygun olan memurlardan birinci murahhaslığa Tophane Nazırı Sadık Efendi veya Baş Muhasebeci Hamid Bey, ikinci murahhaslığa Beğlikçi Pertev, sabık Beğlikçi Hadi veya Esad Efendilerden birinin tayini önerilmişti. II. Mahmud, bu takrire yazdığı hatt-ı hümayûnunda "ricâl-ı devlet fıkdanından" şikâyet ettikten sonra, Sadık ve Pertev efendilerin diğerlerine göre tercih edilebileceğini ancak bu işlere uygun memur lazım geldiğini, Hamid Beyi ise gözünün tutmadığını belirtip, bu sebeple vasat rütbeden Hadi ve Esad Beylerin bu işe uygun olduğunu, ancak görüşmelerde (mükâlemelerde) bir murahhasın ricâlden ve diğerinin ise ulemâdan olmasının daha uygun düşeceğini, ricâlin andlaşmalar ve devletlerarası meseleleri, ulemanın ise işin kanuni yönünü değerlendirebileceğini yazmıştı.¹⁹ Murahhasların isimleri Padişahın bu görüşü çerçevesinde belirlendi. Buna göre birinci murahhaslığa ricâlden Anadolu Muhasebecisi Mehmed Hadi Efendi²⁰ ve ikinci murahhaslığa Şeyhülislamın teklifi²¹ ve Seyda Efendinin sevkıyla²² ulemâdan Seyyid İbrahim İffet Efendi tayin edildi. Ayrıca heyette Nâfi Efendi birinci kâtip, Necib Efendi ikinci kâtip, Divan-ı Hümayûn Tercüman Yamağı Esrar Efendi birinci tercüman, Namık Efendi ikinci tercüman olarak tayin edildiler.²³

Rusya'nın ultiमतomuna resmî cevap ise Rusya'nın tanıdığı sürenin sonunda,

17 VPR, No. 166.

18 BOA HAT 41828 ([27 N 1241] 5 Mayıs 1826).

19 BOA HAT 44388 (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

20 Sadrazam Mehmed Selim Paşa, Mehmed Hadi Efendi'nin ismini padişaha arzında, Hadi Efendi'nin Ordu-yı Hümayûn'da beğlikçi kesedarlığı vekâletıyla beğlikçilik hizmetinde bulunduğu, Hurşid Paşa'nın Sırp isyanını bastıracağı seferinde (1813) memuriyet yaptığını ve bu şekilde Belgrad civarında sınırın ahalisini öğrendiğini, daha sonra asaleten beş altı sene beğlikçi kesedarlığı ve üç sene de beğlikçilik yaparak Osmanlı İmparatorluğu ile diğer devletler arasındaki bürokratik işlerde bilgi ve tecrübesini derinleştirdiğini belirterek murahhaslık için düşünülen isimler arasında en uygununun Hadi Efendi olduğunu ifade etmişti: BOA HAT 43779 A (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

21 Şeyhülislam, İbrahim İffet Efendi'yi arzında, İffet Efendi'nin ilim sahibi ve dirayetli biri olduğunu belirterek, murahhaslık görevine layık olduğunu ifade etmişti: BOA HAT 43779 (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

22 Esad Efendi, *Es'ad Efendi Tarihi*, s. 555.

23 Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 12, s. 191. *Augsburger Allgemeine Zeitung* (20 Haziran 1826: No.171) heyetin hepsinin *Türklerden* oluştuğunu artık Bâb-ı Âli'nin Rumları devlet hizmetinde (Yunan isyanı sebebiyle) kullanmama kararı vermiş göründüğünü yazmaktadır.

15 Mayıs 1826'da verildi.²⁴ Bu cevapta (1) Memleketeyn'de olan baş beşli ağalarının askerleriyle birlikte çekilmeleri için Silistire valisine ve bunların yerine gönderilecek beşli ağalarının eskiden olduğu gibi voyvodalar tarafından tayini ve beşli askeri isyandan önce ne şekilde görev yapmışlarsa²⁵ yine öyle görev yapmaları için Eflak ve Boğdan voyvodalarına *tenbihnameler* yazıldığı ve bu şekilde Memleketeyn'in eski vaziyetine döndürüldüğü, (2) Osmanlı İmparatorluğu'nun tebaası olan bütün milletler hakkındaki şefkatinin Sırp milleti için de geçerli olduğu, Sırlar hakkında iyi niyet ve himayeden başka bir şeye cevaz verilmeyeceği vurgulandıktan sonra Sırp knezlerin serbest bırakıldığı ve Sırp milletinin reaya hukukuna aykırı olmayan isteklerinin karara bağlanacağı, (3) Bükreş Andlaşması'nın maddelerini değiştirmeden ve genişletmeden, iki devlet arasındaki tartışmalı hususları açıklığa kavuşturma çerçevesinde müzakere yapmak üzere Mehmed Hadi Efendi'nin birinci ve İbrahim İffet Efendi'nin ikinci murahhas tayin edildiği ifade edilmişti.²⁶

Murahhas tayininden sonra yapılacak iş hiç şüphesiz Mehmed Hadi ve İbrahim İffet Efendilerin müzakerelerde izleyecekleri yolu belirlemektir. Bu husus ayrıntılı bir talimatnameyle tespit edildi.²⁷ Talimatnamede başlıca şu noktalar yer almaktaydı: Müzakerelerin Prut nehrinin iki yakasında münavebeli olarak yapılması tercih edilen husustur. Fakat eğer Ruslar, Osmanlı murahhaslarını kendi memleketlerine davet ederler ise uygun olmamakla birlikte murahhaslar mecburen bunu kabul edeceklerdi. Görüşme yerinin kararlaştırılmasından sonra müzakerelerin hangi yöntem üzere yapılacağını murahhaslar dostane konuşarak kararlaştıracaklardı. Ruslar, iki devlet arasındaki tartışmalı maddeler şunlardır deyip öncelikle kendi istedikleri maddelerin görüşülmesini talep ederlerse, murahhaslar buna mukavemet ederek andlaşmanın sırasıyla müzakere edilmesine gayret edeceklerdi. Daha önce İstrogonof ile yapılan mükâlemelerde Memleketeyn'in ticaret serbestisine sahip olması gibi sakıncalı konular konuşulmuş ise de bu defa bunların feshedilmesine çalışılacaktı. İpsilanti ailesinin mal ve emlakinin iadesi talep edilirse Yunan isyanına [Konstantin] İpsilanti sebep olduğundan ve oğlu [Aleksandr] da hâlihazırda *eşkıyaya* önderlik ettiğinden mal ve emlaklerinin iadesinin söz konusu olamayacağı savunulacaktı. Sınır tanzimi konusunda eğer Ruslar isterlerse Tuna'daki hudut nişanlarını gönderecekleri bir memurla yerinde tetkik edebileceklerdi. Memleketeyn'le ilgili imtiyaz taleplerinde 1217 (1802) yılında verilen fermandaki imtiyazların ötesine geçilmemesine

24 BOA HAT 52523 (07 L 1241 / 15 Mayıs 1826).

25 Radu Florescu 1821 öncesinde her bir prenslikte baş beşli ağası kumandasında 200'er beşli istihdam edildiğini kaydetmektedir: "Lord Strangford and the Problem of the Danubian Principalities, 1821-4", *The Slavonic and East European Review*, Cilt 39, No 93, 1961, s. 487, 13 Ekim 1825 tarihinde Minçaki ile yapılan mükâlemelerde ise Minçaki isyandan önce her bir voyvodalıkta 30-40 beşli neferatının bulunduğunu ifade etmiştir: BOA HAT 45553 G (29 S 1241 / 13 Ekim 1825)

26 Minçaki, tercümanı Frankini vasıtasıyla Bâb-ı Âli'ye tayin edilen memurların Rus murahhaslarına göre daha düşük rütbede olduklarını ve bu durumun düzeltilmesi için mümkün olur ise birinci murahhas Hadi Efendi'ye nişanlılık pâyesinin verilmesinin çarın rica ettiğini iletmışse de Frankini'ye, nişanlılık pâyesiyle murahhas tayininin seferlerin ertesinde ve özellikle barış andlaşmaları görüşmelerinde olageldiği, fakat şimdiki durumda iki devlet arasında barışın zaten bulunduğu ve bu defa murahhas tayinin Bükreş Andlaşması'nın bazı maddelerinin müzakeresi için olduğu söylenip bu istek reddedilmiştir. BOA HAT 44392A ([12 Za 1241] (06)18 Haziran 1826); BOA HAT 44392 (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

27 BOA HAT 44398 C (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

çalışılacaktı.²⁸ Eğer Ruslar Memleketeyn'deki Rum manastırlarının isyandan önce olduğu gibi Rum keşişler tarafından idare edilmesini isterler ise her ne kadar Rumları Memleketeyn'den uzak tutmak daha iyiye de voyvodaların kethüdalıkta kullandıkları kişiler de Rum milletinden olduğundan ve “*sadakat ve hıyanet*” konusunda yerlisiyle Rumlar arasında bir fark görülmediğinden boş yere bu işle ile uğraşmaktansa, bir diğer maddeye karşılık olmak üzere bu maddede Ruslara rıza gösterilecekti. Osmanlı yönetime göre Rusya, tahliye etmesi gereken yerleri tahliye etmeyerek Bükreş Andlaşması'nın Anadolu sınırı ile ilgili maddesini uygulamamıştı: Murahhaslar Osmanlı İmparatorluğu için önemli ve öncelikli olduğundan Rusların bu maddeyi uygulamayı kabul etmeleri için çaba göstereceklerdi. Bâb-ı Âli'ye göre Sırp meselesine dair Bükreş'in sekizinci maddesi yerine getirildiğinden Rusya'nın “*artık şöyle böyle olsun*” şeklindeki iddia ve ısrarını gerektirecek bir durum yoktu. Murahhaslar Rusların bu türden taleplerine derecesine göre karşılık vereceklerdi. İstrogonof zamanından beri gündemde olan ama bir türlü yenilenmeyen gümrük tarifesi maddesi Osmanlı İmparatorluğu'na zarar verdiğinden murahhaslar bu konuda Rus tarafına talepte bulunarak bir an önce gümrük tarifesinin yenilenmesine gayret göstereceklerdi. Murahhaslar her bir maddeyi sükûnet içinde mülayim bir şekilde, teenni ile müzakere edecekler, Rus murahhaslarının ısrarlı olduğu maddeleri uygun bir şekilde geri çevirecekler, “*maazallah*” müzakerelerin kesileceğini anladıkları zaman o konuyu Bâb-ı Âli'ye soracaklarını belirtip, “*maslahatın kırılmamasına*” gayret edeceklerdi.²⁹

Bâb-ı Âli'nin talimatnameyi bu derece ayrıntılı hazırlanmasına sebep Rus murahhaslarıyla çetin bir müzakerenin yaşanacağını ve esas itibarıyla de bu müzakerenin Bükreş zemininde yürütüleceğini düşünmesiydi. Çünkü yukarıda da işaret edildiği üzere 1812'den sonra Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında gündeme gelen meselelerde her zaman bu andlaşmaya atıf yapılmıştı. İstrogonof'la yapılan görüşmelerde de Rus taleplerinin özünü “*Bükreş'in icrâsı*” oluşturmaktaydı.³⁰ Bâb-ı Âli'nin bu nedenle müzakerenin de Bükreş Andlaşması temelinde yapılacağını düşünmesi doğaldı. Fakat Rusya'nın siyasetinin Bükreş'in açıklığa kavuşturulmasından ziyade yeni bir andlaşma olduğu kısa sürede ortaya çıkacaktı.³¹

28 Evâhir-i Ca 1217 / 20–28 Eylül 1802 tarihli ferman, daha önce Memleketeyn için verilen imtiyazları ve Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı andlaşmalar temelinde Memleketeyn hakkında şefaahatı ve istihkakını teyit etmektedir. Bunun yanında ferman, voyvodaların sebepsiz yere yedi seneden önce azledilemeyeceğini, eğer bir suçla itham edilirlere Rusya ile beraber bu ithamın tahkik edilmesini ve suçları sabit olursa o zaman azillerinin mümkün olacağını hükme bağlamaktadır. Bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 7, s. 161.

29 BOA HAT 44398 C (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).

30 BOA HAT 59404 (29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827)

31 Aslında Rus siyaseti içinde Bükreş Andlaşması'nı iptal etme / yok sayma görüşü Nikola döneminde ortaya çıkmamıştır. Daha 1812'de barışın imzalanmasından bir süre sonra Amiral Çiçakof eğer Osmanlı İmparatorluğu Fransa'ya karşı Rusya ile ittifaka girmez ise Bükreş'in geçersiz ilan edileceği tehdidinde bulunmuştu. Yine Rusya'nın Rum kökenli dış işleri bakanı (Neselrod'la birlikte) ve daha sonra da Yunanistan'ın yöneticiliğini yapan Kapodistrias, İstrogonof'la Bükreş'in açıklığa kavuşturulması üzerine müzakereleri bir fırsat olarak kullanıp, bu andlaşmayı tamamen geçersiz kılarak yepyeni bir andlaşma yapılmasını düşünmüştü. Ona göre Bükreş yanlış yapılmış bir işti. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'na Memleketeyn ve Sırbistan'ın imtiyazlarını vermesi bakımından herhangi bir zorunluluk getirmiyordu. Kapodistrias'ın önerisi şu idi: Sanki iki devlet arasında hiç andlaşma yapılmamış gibi Bükreş tamamen yok sayılmalıydı. Rusya ile Osmanlı arasında *savaş durumu* kabul edilmeli ve yeni müzakereler eski şartlardan tamamen bağımsız bir şekilde yapılmalı ve bu temelde yeni bir andlaşmaya varılmalıydı. Savaş durumunun hızlı bir şekilde

Osmanlı heyeti görüşmeler için İstanbul'dan hareket etmiş, Edirne'de iken Yeniçeri Vak'ası meydana gelmişti (Haziran 1826). Rusya'nın bundan yumuşadığını düşünen Bâb-ı Âli, heyete, gizlice Edirne'de bir müddet kalmalarını bildirmişti. Fakat Rusya yumuşamak şöyle dursun daha şiddetli bir dil ile acele ettiği için bu defa kendilerine hemen hareket etmeleri emredildi.³² 10 Temmuz 1826 günü Yaş'a ulaşan Osmanlı heyetine, dört gün sonra Rus heyetinin birinci murahhası Kont Voronçof'un (Mihail Semenoviç Vorontsov)³³ Osmanlıları Akkerman'a davet eden mektubu ulaştı. Hadi Efendi, Voronçof'a Akkerman'a gitmesine dair devleti tarafından kendisine izin verilip verilmediğinden bahsetmeksizin, Çar Nikola'nın üç talebinden birinin Osmanlı İmparatorluğu'nun sınıra murahhas göndermesi olduğunu belirten ve Prut boyunda neresi uygun ise hemen oraya gelip münavebeli bir şekilde görüşmeye başlamayı teklif eden bir mektup gönderdi.³⁴ Gelen cevapta Voronçof, bölgede veba salgını nedeniyle uygulanan karantinanın münavebeye engel teşkil ettiğini ve esasında Rusya'nın sınırda görüşemeye murahhas istediğini ve bunun Osmanlı İmparatorluğu tarafından "hudut başı" olarak anlaşılmasına hayret ettiğini bildirdi.³⁵ Hiç şüphesiz Rusya bu görüşmeleri daha önce Osmanlı toprağı olan ve Bükreş'te Ruslara bırakılan Akkerman'da yaparak II. Mahmud'un da bir hattında ifade ettiği üzere Osmanlı karşısında bir şan vesilesi olarak kullanmak istiyordu.³⁶ Ruslar, Osmanlı murahhaslarının değil münavebe, sınırdan "yirmi beş saat içerideki" Kişnev'de görüşme teklifini dahi kabul etmeyerek Akkerman'da ısrar edince Osmanlı tarafı Rusların

savaşa dönüşebileceğini düşünen Kapodistrias'ın asıl amacı Memleketeyn ve Sırbistan hakkındaki endişeyi kullanarak Osmanlı ile bir savaş çıkartıp bu vesile ile Rumların bağımsızlığını kazanmalarını sağlamaktır. Kapodistrias'ın bu projesine Aleksandr ihtiyatla yaklaşmış ve müzakerelerin Bükreş temelinde yapılması fikrinde kalmıştı. Theodor von Bernhadi, *Geschichte Russlands und der europäischen Politik in den Jahren 1814 bis 1831*, Cilt 3, Leipzig, Verlag von S. Hirzel, 1877, s. 600–603; Mladen Pantic, *Kaiser Alexander I. und der Aufstand Ypsilantis 1821*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Leipzig Üniversitesi Felsefe Fakültesi, 1891, s. 19–21.

- 32 Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 12, s. 191. Rus yönetimi içinde Yeniçeri Vak'asından sonra henüz Osmanlı İmparatorluğu askerlerini Avrupa tarzı üzere talim ve tanzim etmeden evvel Osmanlı üzerine savaş açılması gerektiğini düşünenlerin olduğunu kaydedelim: BOA HAT 40977 A (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).
- 33 Voronçof (1782–1856) devrinin önemli şahsiyetlerinden biridir ve bir askeri kahraman olarak kabul edilir. 1815–18 arasında Rusya'nın Fransa işgal ordusuna kumanda etmiştir. Uzun müddet Yeni Rusya ve Kafkasya'nın valiliğinde bulunmuştur. Özellikle Odessa'nın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. 1828–29 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Varna kuşatmasına kumanda etmiştir: Anthony L. H. Rhineland, "Vorontsov, Mihail Semenovich", *Encyclopedia of Russian History*, Macmillan, 2004, s. 1648–1649.
- 34 BOA HAT 44376 (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826). Heyetler arasında bu yazışmalar devam ederken Temmuz 1826'da İran, Rusya'ya savaş açmıştır. Rus tarihçilerden Fadeev Osmanlıların bu savaşı fırsat bilerek işi bilinçli bir şekilde uzatmaya çalıştığını yazmaktadır: A. V. Fadeev, *Rossiya i Vostoçniy Krizis 20-b Godov XIX Veka*, Moskova, Akademiya Nauk SSSR, 1958, s. 146.
- 35 BOA HAT 44376C (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826).
- 36 BOA HAT 44376 (29 Z 1241 / 04 Ağustos 1826). Akkerman, II. Bayezid zamanında 1484'de fethedilmiştir. 1770'de Ruslar eline geçmişse de Küçük Kaynarca Andlaşması ile Osmanlı'ya geri verilmiştir. 1789'da Ruslar Potemkin'le Akkerman'ı yine işgal etmiş ve 1792 Yaş Andlaşması ile eniden Osmanlılara bırakılmıştır. 1806'da Förster ve Prens Kantakuzino tarafından bir kez daha ele geçirilen Akkerman 1812 Bükreş Andlaşması'nda Rusya'ya bırakılmıştır: A. Decei, "Ak Kirman", *Encyclopaedia of Islam*, Second Edition, Cilt 1, s. 310a.

bu isteğine uymak zorunda kaldı.³⁷ Yaş'tan hareket eden Osmanlı heyeti, 26 Temmuz'da sınırdaki Skuleni'ye geçti. Karantina nedeniyle burada beş gün bekledikten sonra 1 Ağustos'ta karantinadan çıkıp³⁸ 5 Ağustos 1826 Akkerman'a ulaştı. Kont Voronçof ve ikinci murahhas Aleksandr dö Ribopiyer (Marquis Alexander de Ribeaupierre)³⁹ ise Hoca Beğ'den (Odessa) hareketle Osmanlı heyetinden bir gün önce Akkerman'a gelmişlerdi. Osmanlı heyetinin gelişinin ikinci günü resmi protokol gerçekleşti. Rus murahhasları vakit kaybetmemek için hemen görüşmelere geçilmesi konusunda ısrarcı oldular. İki tarafın uzlaşmasıyla, Bükreş Andlaşması'nın birinci maddesinden son maddesine kadar sırasıyla müzakere edilmesinde anlaşıldı.⁴⁰

7 Ağustos'ta yapılan birinci görüşmede, müzakerelerin nasıl yapılacağına dair yine bir usul tartışmasından sonra nihayet Bükreş Andlaşması'nın maddeleri sırasıyla okunmaya başlandı. İlk üç maddeye taraflardan herhangi bir itiraz gelmedi. Dördüncü maddede Tuna üzerindeki sınır nişanları meselesinde nişanların kontrolü için bir ferman çıkarılmasında mutabakata varıldı. Memleketeyn'le ilgili olan beşinci maddede Rus murahhaslar, voyvoda nasbında Rusya'nın *şefaah hakkının* geri bırakıldığını öne sürerek bu konuya dair daha önce verilen fermanların yenilenmesini istediler. Osmanlı murahhasları ise bu görüşmelerin amacının Bükreş'in uygulanmasıyla ilgili olduğunu ve fermanların yenilenmesi maddesinin görevlerinin dışında kaldığını savundular. Her iki taraf da kendi pozisyonlarında ısrar edince bu maddenin müzakeresi daha sonraya bırakılıp, Anadolu sınırının tahliyesi ile ilgili olan altıncı maddenin müzakeresine geçildi. Osmanlı murahhasları Rusya'nın andlaşmanın bu maddesi uyarınca işgal ettiği Osmanlı kalelerini teslim etmesi gerekirken bunu yapmadığını belirterek, maddenin uygulanmasını talep ettiler. Rus murahhasları Bükreş çerçevesinde bütün kalelerin teslim edildiği ve tartışmaya sebep olan Anakra, Kemhal ve Sohum kalelerinin savaştan önce (1806–12 Osmanlı Rus Savaşı) Rusya'nın elinde olduğunu ve iadesinin söz konusu olmayacağını ifade ettiler. Karşılıklı iddialara rağmen bir sonuca ulaşılmadığı için altıncı madde sonraya bırakılarak görüşmeye son verildi.⁴¹

İkinci görüşmede (9 Ağustos) Rus murahhaslar daha önce kabul ettikleri Bükreş'in sırasıyla müzakere yönteminin kendilerine uymadığını belirtip tartışma konusu olan maddelerin müzakeresini talep ettiler. Buna karşın Osmanlı tarafı yöntem üzerinde uzlaşıldığını ve bunun değişmeyeceğini söyleyerek karşı çıktılar. Ruslar, Memleketeyn

37 BOA HAT 44376A (21 Z 1241 / 27 Temmuz 1826); HAT 44397A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

38 Hadi ve İbrahim İffet Efendiler Bâb-ı Âli'ye aslında Rusların karantinasının 24 gün sürdüğünü Rus çarının kendisi dahi olsa 14 gündün aşağısının mümkün olmadığını ve güya Osmanlı murahhaslarına saygı babında girip çıktıkları günler sayılmak üzere karantinanın altı güne ve nihayet sonradan beş güne indirildiğini yazmışlardır. BOA HAT 44376A (21 Z 1241 / 27 Temmuz 1826).

39 Ribopiyer (1783–1865) kökü Fransız göçmen bir aileye dayanır. Erken yaşta Rus bürokrasisine dâhil olmuştur. 1824'te İstanbul elçisi olarak tayin edilmişse de gelişi ertelenmiştir. Burada da ifade edildiği üzere Akkerman görüşmelerinde görev almıştır. Andlaşmadan sonra elçi olarak İstanbul'a gelmiştir. Osmanlı-Rus savaşının patlak vermesiyle 1828'de İstanbul'u terk etmiştir. 1830 tekrar elçi olarak İstanbul'a tayin edilmiştir. 1831'de Kont Alopaus'un yerine Berlin elçiliğine tayin edilmiştir. *Pierer's Universal-Lexikon*, 14, 1862, s. 131–132.

40 BOA HAT 44397A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

41 BOA HAT 44397A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

imtiyazlarını genişleten bir *müzekkireyi* yenilecek imtiyaz fermanlarına eklenmesini talep ettiler. Müzekkirede, voyvodaların yerinden seçilme yoluyla tayini, voyvodalık süresini tamamlayan voyvodanın ikinci bir yedi sene için görevinin yenilenmesi, görevini tamamlayan voyvodaların rütbelerinin boyarlığa indirilerek memleketlerinde kalabilmeleri ve Memleketeyn'de üretilen zahireden Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtiyacından fazlasının serbestçe ticaretinin yapılmasına izin verilmesi maddeleri yer almaktaydı. Görüşmenin sonunda Rus murahhaslar ayrıca daha önceden “*ahidnâme*” şeklinde hazırladıkları sekiz maddelik bir *tenkihnameyi* Osmanlı murahhaslarına verdiler (bu tenkihname Akkerman Andlaşması'nın metni olacaktır). Osmanlı murahhasları önce tenkihnameyi almak istemedilerse de Rusların ısrarı karşısında yapacakları fazla bir şey yoktu. Ruslar Osmanlı murahhaslarının vesika üzerinde birkaç gün düşünmelerini ve ona göre tekrar müzakereye devam edebileceklerini belirttiler. Taraflar bir sonraki görüşmenin günü üzerinde anlaşip görüşmeye son verdiler.⁴²

Üçüncü görüşmede (13 Ağustos)⁴³ Osmanlı murahhasları daha önce anlaşıldığı üzere Bükreş'in maddeleri üzerinden müzakereye devam etmeyi teklif ettiler. Ruslar, Rusya'nın taleplerinin verilen tenkihname ve Memleketeyn hakkındaki müzekkirede yazılı olduğunu ve görevlerinin bunu tebliğden ibaret olduğunu beyan ettiler. Osmanlı murahhasları, bunların Bükreş Andlaşması'nın genişletilmesi anlamına geleceğini belirterek kendilerinin bunları görüşmeye yetkileri olmadığını, Rusya'nın Memleketeyn maddesindeki şefaathakkının yukarıdaki maddeleri kapsamadığını, sadece voyvodaların yedi seneden önce azilleri durumunda bu şefaathakkının söz konusu olduğu belirttiler. Rus murahhaslar bir yandan görüşmenin başındaki tutumlarından asla taviz vermiyorlar ama aynı zamanda bu öne sürdükleri maddelerin de Bükreş'in genişletilmesi anlamına gelmediğini söylüyorlardı. Bir ara Rus murahhaslar, Rusların kendileriyle aynı ırk ve mezhebe mensup olanlara yardım edeceğini, Rusya'nın her ne kadar kuvveti yerinde ise de bu meseleleri Osmanlı devleti ile dostluk içinde çözmeye çalıştığını belirterek, Osmanlı murahhaslarına bir şekilde *biz bunları ya güzellekle ya da kuvvetle Osmanlı'ya kabul ettirmek niyetindeyiz* mesajını verdiler. Osmanlı murahhaslarının görüşmede sığındıkları şey ise bir devletin başka bir devletin içişlerine karışmasının devletler hukukuna ve teamüllere aykırı olduğu yönündeki argümandı. Özellikle voyvoda seçiminin yerli ahali tarafından yapılması durumunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Memleketeyn üzerinde nerdeyse hiçbir otoritesinin kalmayacağını düşünen murahhaslar, bu durumu üçüncü görüşmede de açık bir şekilde ifade ettiler. İki taraf arasında herhangi biri geri adım atılmaz ise bir uzlaşmaya varılamayacağı artık ortaya çıkmıştı. Rus murahhaslar söz konusu müzekkirenin tamamen Memleketeyn imtiyazına dâhil edilmesinden başka bir şeyi kabul edemeyeceklerini bir kez daha ifade ettiklerinde Osmanlılar, “murahhaslara hâcet yoğimiş çünkü müzâkeresiz ‘aynıyla kabûlü teklif olunacak bizim Akkerman’a gelmekliğimiz icâb etmez imiş. Böylece Devlet-i ‘Aliyye’ye gönderilse manzûr-ı ‘âli olup iktizâ eder ise cevâbı verilir idi” diyerek murahhaslık usulünde her bir maddenin görüşülüp üzerinde müzakere edilmesinin esas olduğunu *teessüfle* ifade ettiler.

42 BOA HAT 44398 (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

43 BOA HAT 44398A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

Daha sonra beşinci maddede bir ilerleme sağlanamadığından Anadolu hududu meselesiyle ilgili olan altıncı maddeye geçilmesi Osmanlılar tarafından teklif edildi. Rus murahhaslar altıncı maddenin Rusya tarafından daha önce tamamen yerine getirildiğini ve dolayısıyla bu madde üzerinde konuşacak bir şeyin olmadığını öne sürdüler. Anadolu hududu maddesinde Osmanlı yorumu şu şekildeydi: Rusya, 1804'te İran'la yaptığı savaş sırasında zahire ve mühimmatı Faş nehrinden geçirmek için Osmanlı İmparatorluğu'ndan izin istemiştir. O zaman iki devlet arasındaki ittifak nedeniyle fakat sadece bir defaya mahsus olmak üzere bu izin verilmiştir. Bu zahire ve mühimmatın nakli sırasında Rus askeri Kemhal'e girip tabya yapmıştır. Bu durum Osmanlı memurları vasıtasıyla İstanbul'a bildirilmiş ve Bâb-ı Âli de zamanın İstanbul'daki Rusya elçisi olan İtalinski'ye durumu haber vermiştir. Bundan sonra Rus askeri Anakra'yı da ele geçirmiştir. Bu durum da yine İtalinski'ye bildirilmiş, o da bu hususta muhakkak bir yanlışlık olduğunu ifade edip hemen devletine bu meseleyi yazacağını beyan etmiştir. Rusya'dan gelen cevapta da bunlardan Rusya devletinin haberi olmayarak oradaki komutanların cesaret ettiği bir iş olduğu ve bu komutanlara ele geçirilen yerlerin iadesine ilişkin emir gönderildiği Çar Aleksandr tarafından resmen bildirilmiştir. Sonra İtalinski, Bâb-ı Âli'ye Rusya'nın bu bölgede zahire ve mühimmat nakline her zaman ihtiyacı olduğunu, bu nedenle bir şekilde bedeli karşılığında bu kalelerin kendilerine bırakılmasını teklif etmiş, bu teklife karşı Osmanlı tarafından "*Devlet-i Âliyye'de mülk bey' ve istibdâli câri olmayup şer'an ve kanûnen uyamayacağı*" cevabı verilmiştir. Sohum Kalesi de Keleş Bey'in isyan ve idamı kargaşalığa tesadüf edip Rusya burayı zapt etmiş ve çok geçmeden de savaş başlamıştır.⁴⁴ Bu yorum Rus tarafında herhangi bir karşılık bulmadı.⁴⁵ Rus murahhaslar eğer söz konusu tenkihname kabul edilmeyecek ise görüşmenin de bir gereği olmadığını söyleyerek üçüncü oturuma son verdiler.

44 BOA HAT 44398A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

45 Rus Dışişleri bakanı Neselrod, Avusturya misyonunda görevli Kont Heinrich von Bombelles ile görüşmesinde (Kontun Rus murahhaslarının Akkerman müzakerelerine dair talimatları hakkında Petersburg'tan Viyana'ya gönderdiği 13 Haziran 1826 tarihli raporunda) Türklerin altıncı madde ile ilgili taleplerinin hiçbirine itibar edilmeyeceğini, Kemhal'in (Redout-kale) 1802'den beri ellerinde olduğunu, Anakra'nın 1803-04'te Mingreli ve Gürcü prensliklerinin boyun eğmesiyle ele geçirildiğini, Sohum Kalesi'nin de 1806'da Keleş Bey tarafından Ruslara verildiğini, "*kendini Türklerin kucağına atan*" oğlu Arslan Bey'in Keleş Bey'i öldürdüktan sonra Sohum-Kaleyi ele geçirdiğini, sonra 1810'da Hıristiyanlığa geçen ve Giorgi adını alan Rusya'nın sadık bir taraftarı olan Keleş Bey'in diğer oğlu olan Sefer Ali Bey'in kaleyi yeniden zapt ettiği belirtmiş, bu üç kalenin de Rusya'nın olduğunu ifade ederek hiçbir kalenin verilmeyeceği konusunda Rus tarafının kesin kararlılığını göstermişti. A. Freiherrn von Prokesch-Osten, *Geschichte des Abfalls der Griechen vom türkischen Reiche im Jahre 1821 und der Gründung des hellenischen Königreiches*, Cilt 4, Viyana, Carl Gerold's Sohn, 1867, s. 282. M. Sadık Bilge'ye göre Ruslar, Kemhal iskelesini 3 Kasım 1804'te, Anakra Kalesi'ni 5 Ağustos 1805'te işgal etmişlerdir. Ruslar Osmanlı'nın talebi üzerine Kemhal ve Anakra'yı tahliye etmişlerdir. Ancak bu tahliyenin nasıl ne zaman gerçekleştiği hakkında bilgi vermemektedir: *Osmanlı Devleti ve Kafkasya*, İstanbul, Eren, 2005, s. 166. Anakra'nın tahliyesi muhtemelen işgalden hemen sonra olmuş ve 1807'de Ruslar tarafından yeniden işgal edilmiştir. John F. Baddeley, *The Russian Conquest of the Caucasus*, Londra, Longmans, Green and Co, 1908, s. 67. Anakra, Kemhal ve Sohum, Rusya'nın Transkafkasya hâkimiyeti açısından son derece önemlidir. Hem Hazar hem de Karadeniz'de sağlam bir yerleşmesi olmadan bu bölgede kalamayacağını hesap eden Rusya Karadeniz tarafındaki bu üç mevki ile bu anlamda önemli bir pozisyon edinmiştir. Bkz. Baddeley, *ibid.*, s.70.

Görüşmeleri Ruslar kesmiş olmalarına rağmen, bunun sorumluluğunu Osmanlılara yüklemeye çalıştılar. İki taraf arasında birkaç gün bu husus üzerine süren yazışmalardan sonra, Rus murahhaslar, Osmanlı heyetine tenkihnameyi iletip İstanbul'a gönderilmesini resmen talep ettiler. Çar Nikola'nın kararının bu tenkihnamenin kabul veya reddine bağlı olduğunu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bağlamda alacağı kararı (25 Eylül) 7 Ekim tarihine kadar kendilerine bildirilmesini isteyip o vakte kadar herhangi bir cevap verilmez ise bunun görüşmelerin tamamen kesilmesi anlamına geleceğini belirttiler. En azından verilen süreyi uzatmaya çalışsa da bir netice elde edemeyen Hadi Efendi, Rus murahhaslarının bu tenkihnamenin dışında başka herhangi bir memuriyetleri olup olmadığını öğrenmek için Kont Voronçof ile gayri resmi görüşmede de bulundu. Bu görüşmede Voronçof bir kez daha tenkihnamenin kabul ettirilmesi dışında bir memuriyetlerinin olmadığını, aslında bu tenkihnamenin Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu vaziyet göz önüne alındığında pek hafif kaldığını ve bunun da Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı beslediği "*halis niyetinin güzel bir delili olduğunu*" belirtip buna neden rıza gösterilmediğine şaşırıldığını söyledi. Hadi Efendi cevaben tenkihnameyi İstanbul'a göndereceğini fakat içinde bazı maddelerin Osmanlı devleti tarafından asla kabul edilemeyeceğini sadece kendisinin değil Kontun da bildiğinden bahisle sözü tenkihnamede değişikliğin mümkün olup olmadığına ve özellikle de üç kalenin teslimine getirdi. Voronçof bunun mümkün olmadığını ve Rusya'nın tenkihname ve müzekkirelerin (Sırbistan⁴⁶ ve Eflak-Boğdan hakkında) kabulünden başka bir şeye razı olmayacağını belirtti. Kont "*devletim bu me'muriyeti bana teklifinde bunda politika var ise ben yapamam dedim. Politika yoktur işte tenkihname Akkerman'da Devlet-i Aliyye murahhaslarıyla aynıyla tamamen tanzim olunacaktır dediler, ol veche kabul etdim*" diyerek aslında bu işin murahhaslarca müzakere edilecek bir tarafının da olmadığını söyledi. Hadi Efendi, Voronçof'un bu sert tutumunu ve aralarında geçen görüşmenin içeriğini İstanbul'a *babt-ı siyahı* sebebiyle kendisinin bu görevde devletine bir hizmet yapamadığı ve üzüntüsünden gecelerce gözüne uyku girmedeği şeklinde duygu yüklü kelimeler eşliğinde yazıp gönderdi.⁴⁷

Rusya bir yandan Akkerman'da baskısını sürdürürken öte taraftan Minçaki de İstanbul'da Osmanlı yönetimini eğer tenkihname tamamen kabul edilmez ise Rus askerinin Boğdan'a gireceğini söyleyerek tehdit ediyordu.⁴⁸ Müzakerelerin Bükreş'in açıklığa kavuşturulmasından çıkıp yeni bir andlaşma çerçevesine girmesi karşısında da yukarıda temas ettiğimiz sebeplerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun yapacağı pek bir şey

46 Rus murahhaslar Memleketeyn hakkında olduğu gibi Sırbistan ile ilgili de bir müzekkire vermişlerdir. Bu müzekkirede Sırbistan'ın din işlerinde tam serbestliği, Sırların baş idarecilerini kendi aralarından seçmeleri, dâhili işlerinde tamamen müstakil olmaları, Sırbistan'dan ayrılıp doğrudan Osmanlı idaresine katıldığı iddia edilen kazaların tekrar Sırbistan'a ilhakı, vergilerin kendileri tarafından toplanıp ödenmesi, Müslümanların emlaklerinin idaresini Sırlara bırakılması, Sırbistan'da kale muhafazası görevinde bulunanlar hariç olmak üzere bütün Müslümanların Sırbistan'dan çıkarılması, Sırlara Osmanlı İmparatorluğu'nda serbest ticaret hakkının tanınması hususları yer almaktaydı. Akkerman'da Sırp meselesi hakkında bkz. M. Çetin Börekçi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul, Kutup Yıldız, 2001, s. 165-167; Yakışçı, *Evropa i Vaskrs Srbije*, s. 319-322.

47 BOA HAT 44399A (15 M 1242 / 19 Ağustos 1826).

48 BOA HAT 43485A ([2 S 1242] / (23 Ağustos) 5 Eylül 1826); BOA HAT 44382 ([14 S 1242] (5) 17 Eylül 1826)

yoktu. Nitekim bu bağlamda murahhaslara tenkihnamenin müzakere edilmesi hususunda iki talimatname ve iki emirname gönderildi. Bu gönderilen talimat ve emirler temelinde dördüncü görüşme 25 Eylül'de yapıldı.⁴⁹ Bu görüşmede Hadi Efendi, Voronçof'a İstanbul'dan cevap geldiğini daha önceki memuriyetlerinin Bükreş'in madde madde görüşülmesiyle şimdi tenkihnamenin müzakeresine izin verildiğini, tenkihnamenin bazı maddelerinin kabul edildiğini, bazılarında ise devletin mazuriyeti olduğunu ifade ile görüşmeyi açtı. Karşı tarafın sert tutumunu görüp ve tenkihnamenin tamamı okunsa Rusların dinlemeyeceklerini düşünüp, onları müzakereye çekmek için hemen Memleketeyn maddesinden başladı. Bu maddede bazı hususların Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edildiğini ve ancak bazılarında dostane müzakeresinin gerektiğini söyledi. Ruslar, Hadi Efendi'nin bu sözleri karşısında tutumlarını değiştirmediler. Kalelerin teslimi konusunda da aynı tutumlarını devam ettirdiler. Bu hususta müzakerelerin artık Osmanlı kalelerinin teslimi için olmadığını sadece mevcut sınırın düzenlenmesi için yapılacak işlemleri kapsadığını ifade etmek gerekir. Osmanlı murahhasları bu maddenin beş sene içinde İstanbul'daki Rus elçisiyle müzakere edilmesi teklifini sundular. Gene aynı şekilde Ruslardan kabul görmedi. Sırbistan maddesinde de Osmanlı tarafı Sırlar ile talep ettikleri konuları müzakere için beş sene süre istediler. Rus tarafı ise Sırların taleplerinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından zaten bilindiğini ve bu sebeple bu kadar uzun bir süreye ihtiyaç olmadığını söylediler ve Sırlar hakkındaki kararın bir harfini dahi değiştirmenin mümkün olmadığını eklediler. Rus gemilerinin Boğazlardan geçişi meselesinde ise Hadi Efendi devletin bu maddeyi Rusların düzenledikleri şekilde kabul ettiğini beyan etti. Osmanlı murahhasları Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok şeyi kabul etmişken küçük hususlarda Rusya'dan esneklik beklediklerini ifade ettiler ve mazuriyet hususlarının çara yazılmasını talep ettiler. Fakat Voronçof bunun mümkün olmadığını söyledi. Bunun üzerine Osmanlı murahhasları Rus tarafına Osmanlı İmparatorluğu'nun kabul ettiği hususları düşünmelerini teklif ettiler ve bu şekilde dördüncü görüşmeye son verildi.

Beşinci görüşmede⁵⁰ (26 Eylül) Hadi Efendi, böyle bir müzakere tarzının hiçbir zaman görülmediğini ve buna padişahın hayret ettiğini söyleyince, Rus murahhaslar, "*biz onu bilmeyiz ve bilmemiz de lâzım değildir. Rusya devleti kavga istemez ama kavgadan da kaçmaz*" diyerek sert bir üslupla mukabele ettiler. Hadi Efendi ikna edici tarzda "*aynıyla kabul edin demek Devlet-i 'Alîyye'ye güç teklîfdir*" diyerek tekrar müzakereye girmeye çabaladı. Rusların böyle davranmakla savaşa bahane aradıklarını ve bu şekilde daha önce yardım etmediklerini söyledikleri Rumlara yardım etmiş olacaklarını ifade etti. Voronçof, Rusya'nın Rum meselesine şimdiye kadar hiç dokunmadığı ve bu sebeple niyetinin de aslında belli olduğu şeklinde karşılık verdi. Osmanlılar "*maslahat tarafımızdan ne dereceye teshîl olunmuş ve bâ'is-i mûnaâza'a ne kalmış anlaşılınsın. Öteden beri mu'âhedeler murahhaslar beyninde böyle kaleme alınıp müzâkere ve mübâhese ile tanzim olagelmıştır. Hatta Bükreş Mu'âhedesi dahi böyle olmuştur*" diyerek hazırladıkları tenkihname ve müzekkire müsveddelerini takdim etmek istediler. Fakat karşı taraf, o zamandan farklı olarak çarın kararının şimdi kesin olduğunu söyleyip müsveddeleri almayı reddettiler. Bu görüşmede Osmanlı tarafının Rus murahhaslara kabul ettirmeye çalıştıkları hususlar esasında Rus taleplerinin özüne dokunur şeyler değildi. Daha önce Anadolu sınırının

49 BOA HAT 44398 B (29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827).

50 BOA HAT 44397 B (29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827).

düzenlenmesi ve Sırp larla ilgili konuların çözümünde beş yıl olan süreyi üç yıla indirmişler, üç seneden evvel mümkün olur ise ibaresinin dahi tenkihnameye girmesini kabul etmişlerdi. Rus murahhaslar, Sırp meselesinde üç senenin de uzun olduğunu ve bir senede bitirilmesinin mümkün olduğunu, sınır meselesini ise üç seneye uzatmaya gerek olmadığını söylediler. Osmanlı tarafının ısrarından sonra Ruslar sınır meselesindeki mühlet maddenin esasına dokunduğu için ellerinden bir şey gelmeyeceğini, Sırbistan meselesinde ise süreyi altı ay ilavesiyle 18 aya çıkarmaya cesaret edebileceklerini ifade ettiler. Bir anlaşmaya varılmadan ve gelecek görüşme için bir zaman da tayin edilmeden müzakereye son verildi.

Osmanlı murahhasları görüşmeler esnasında mümkün merteye çevreden Rusya'nın ne yapmaya çalıştığına dair bilgi toplamakta, Ruslar ise "şu kadar bin asker şu eyâletten şu kadar bin asker bu eyâletten Prut'a inmekeler, tedârikler görülmekde" diyerek Osmanlılara korku vermeye çalışmaktaydılar. Hadi Efendi bunların "usûl-i Frengâne üzere ayak patırtısı mı yoksa hakikat mi" olduğunun pek anlaşılmadığını ancak müzakerelerin kesilmesinin vereceği zararı da düşünerek müzakerelerin tamamlanması için çalıştığını bildirmişti. Nihayet bu teşebbüsler sayesinde süreyi sınır konusunda iki seneye Sırbistan meselesinde ise 18 aya uzatmaya ve Sırp larla ilgili senette de bazı küçük değişiklikler yapmaya muvaffak oldu. Bu temelde 30 Eylül 1826'da taraflar görüşme için kullanılan evde buluşulup müzakereleri tamamladılar ve buna dair merasim yapıldı.⁵¹ Andlaşmanın tasdikname mübadelesi 9 Kasım'da görüşmelerin yapıldığı evde gerçekleşti. Kont Voronçof babasını görmek üzere İngiltere'ye gittiği için merasime Rus tarafından ikinci murahhas Ribopiyer katıldı. Tasdiknamelerin mübadelesinden sonra taraflar birbirlerine hediyelerini gönderdiler. Osmanlı heyeti 11 Kasım'da Akkerman'dan ayrıldı. Beş gün sonra Yaş'a ulaştı ve burada iki gün kaldıktan sonra da Silistire üzerinden İstanbul'a hareket etti.⁵²

Akkerman Andlaşması, sekiz madde ve iki münferit senetten oluşmaktadır.⁵³ Andlaşmanın ve münferit senetlerin içeriği özetle şöyledir:

- I. Madde: Bu andlaşma, Bükreş Andlaşması'nın maddelerinin şartlarının takviyesine ve anlamlarının açıklığa kavuşturulmasına hizmet eder.
- II. Madde: Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Tuna nehrindeki sınırına dair ihtilaf konularını gidermek için iki taraf sahilinde belli bir mesafe aralık verilecektir.
- III. Madde: Osmanlı İmparatorluğu Eflak ve Boğdan'ın mevcut olan imtiyazlarını ve münferit senette belirtilen hususları andlaşmanın parçası olarak kabul eder.

51 BOA HAT 44399 C (29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827). Bu görüşmede Osmanlı tarafı gümrük tarifelerinin yenilenmesi hususunda Rus tarafından söz almış ve bu vaat resmî mükâlemeye derc edilmiştir.

52 BOA HAT44393 (29 Z 1242 / 24 Temmuz 1827)

53 Akkerman Andlaşması'nın ve münferit senetlerin metni için bkz. BOA A.DVN. DVE.d 83 / 1 *Rusya Abidname Defteri*, s. 215-224; Mahmud Mesud Paşa (haz), *Muâbedât Mecmûası*, Cilt 4, Tıpkıbasım, Ankara, TTK, 2008, s. 58-70; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Metinleri*, Cilt 1, Ankara, TTK, 1953, s. 263-273). Fransızca ve Rusça tercümesi VPR, No. 224, 225, 226. İngilizce tercümesi için Edward Hertslet. *The Map of Europe by the Treaty*, Cilt 1, Londra, 1875, s. 747-758.

- IV. Madde: Rusya, Bükreş Andlaşması'nın altıncı maddesi gereğince sefer sırasında istila ettiği Anadolu tarafındaki kaleleri teslim etmiştir. Bundan böyle Anadolu tarafındaki sınır şimdiki haliyle iki yıl içinde tanzim edilecektir.
- V. Madde: Bükreş Andlaşması'nın Sırlarla ilgili sekizinci maddesi 18 ay içinde tamamen uygulanacaktır. Sırlara verilecek imtiyazlar bu andlaşmaya bağlı münferit senede göre Sırlarla İstanbul'da karara bağlanıp, buna dair ferman çıkacak ve bu ferman andlaşmanın bir parçası sayılacaktır.
- VI. Madde: Rus tebaasının Cezayir-i Garb korsanlarının gaspı, 1806 savaşı ve 1821 isyanından sonra meydana gelen müsaderelerden doğan zarar ve ziyanları, hakkaniyet üzere tazmin edilecektir. Bunun için hiç gecikmeden taraflar memurlar tayin edecek, bunlar görevlerini 18 ay içinde tamamlayacak ve üzerinde anlaşılan meblağ toptan İstanbul'daki Rus elçisine teslim edilecektir.
- VII. Madde: Osmanlı İmparatorluğu Bükreş'in üçüncü ve on ikinci maddeleri gereğince Cezayir ve Tunus ve Trablus Garb Ocakları korsanlarının Rus tüccar ve tebaasına verdikleri zararların tazminini, ticaret ahidnamesi (21 Receb 1197 / 22 Haziran 1783 tarihli) şartlarını ve Yaş Andlaşması'nın yedinci maddesini (zarar tazmini maddesi) bundan böyle de uygulanacaktır. Rusya bayrağı altındaki Rusya tüccar gemileri Osmanlı İmparatorluğu'nun sularında serbestçe seyrüsefer edecekler ve bu tüccarların imtiyazları devam edecektir. Rusya gemileri Boğazdan engellenmeden geçeceklerdir. Hamulelerini istedikleri mahalle nakledeceklerdir. Karadeniz'e girişlerine ruhsatları olmayan devletlerin gemilerine Rusya'nın *mesai-i cemilesi* olursa bunlara da ruhsat verilecektir.
- VIII. Madde: Bu andlaşma, Bükreş'in açıklanması ve güçlendirilmesi için olup iki devletin hükümdarlarınca tasdik olunacak ve tasdiknameleri bir ay içinde mübadele edilecektir.

Eflak Boğdan'a dair münferit senetle Osmanlı İmparatorluğu'nun Memleketeyn üzerindeki otoritesi neredeyse sembolik bir hale gelmiştir.

Sırbistan'a dair münferit senetle Sırlar içişlerinde tamamen müstakil hale gelmişler ayrıca ellerinde olan bölgenin (Semendire Sancağı-Belgrad Paşalığı) genişlemesinin de yolu açılmıştır.

Sonuç itibarıyla maddeleri Bükreş'e atıf yapılarak hazırlanmış olsa da Akkerman müzakerelerinin sonunda, Rusya'nın dayatmalarına müzakere denilmesi ne kadar doğru ise, ortaya çıkan andlaşmanın Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edilmesinde hiç şüphesiz yukarıda da temas ettiğimiz üzere imparatorluğun içinde bulunduğu nazik durum çok etkili olmuştur.⁵⁴ Akkerman Andlaşması'nda Bükreş'in muğlâk maddelerinin

54 Akkerman Andlaşması'nın kabul gerekçesi 1828 Savaşı beyannamesinde "Geçen sene Rusyalunun Akkerman Muabedesinde, Memleketeyn ve tazminat ve alelhusus Sırp milleti hakkında

tamamı Rusya lehine açıklığa kavuşturulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'na daha sonra büyük sıkıntılar çıkaran hususlar özellikle Memleketeyn ve Sırbistan'la ilgili maddeler ve bu maddelere dair münferit senetler olmuştur. Akkerman, Osmanlı-Rus siyasi ilişkilerinde ve Balkan haritasının oluşmasında Osmanlı aleyhine önemli bir aşamayı temsil eder. Akkerman'la birlikte Rusya'nın nüfuzu hem Osmanlı ve hem de Balkanlar üzerinde daha da genişlemiştir. Görünüşte kısa ömürlü olmasına rağmen Akkerman Andlaşması 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı'na son veren 1829 Edirne Andlaşması'nın omurgasını oluşturmuştur. Bu iki andlaşma ile birlikte Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'nu bölgede önemli bir siyasi-askeri güç olmaktan çıkarmış ve 1833 Hünkâr İskelesi Andlaşması ile de onun hamiliğini üstelenecek pozisyona yükselmiştir. Akkerman'ın Rusya açısından kısa vadede de önemli bir etkisi olmuştur: John C. K. Daly'nin de işaret ettiği üzere⁵⁵ bu andlaşma ile eli rahatlayan Rusya İran'la olan savaşı yanında Kafkasya'da ikinci bir cephe açma ihtimalini bertaraf etmiştir.

vâki teklifât-ı bâtilesi, kabul olunur şeylerden değil iken, tenk vakte tesadüfünden naşi (Vak'a-i hayriye) bizzarur ümmet-i Muhammedin selâmeti için, hin-i fursatta tebdil-i abd olmak üzre hâb ü nâhâh kabul olunarak şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. Turan, "1829 Edirne Andlaşması", s. 112.

55 John C. K. Daly, *Russian Seapower and 'The Eastern Question' 1827-41*, Maryland, Naval Institute Press, 1991, s. 3.

Kaynakça

Yayınlanmamış Kaynaklar:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Hatt-ı Hümayun Tasnifi (vesika numaraları dipnotlarda gösterilmiştir).

A.DVN. DVE.d 83 / 1 *Rusya Abidname Defteri*.

Yayınlanmış Kaynaklar:

Prokesch-Osten, A. Freiherrn von, *Geschichte des Abfalls der Griechen vom türkischen Reiche im Jahre 1821 und der Gründung des hellenischen Königreiches*, Cilt 4, Viyana, Carl Gerold's Sohn, 1867.

Prokesch-Osten, A. Freiherrn von, *Zur Geschichte der orientalischen Frage Briefe aus dem Nachlasse Friedrich von Gentz, 1823-1829*, Viyana, W. Braumüller, 1877.

Mahmud Mesud Paşa (haz), *Muâhedât Mecmûası*, Cilt 4, Tıpkıbasım, Ankara, TTK, 2008.

VPR-Vneşniyaya politika Rossii XIX i Naçala XX Veka (VPR), *Dokumenti rossiiskogo Ministerstva Inostranib Del. Seri 2*, Cilt 6, Moskova, Nauka, 1985.

Sürelî Yayın:

Augsburger Allgemeine Zeitung

Tetkik Eserler:

Baddeley, John F., *The Russian Conquest of the Caucasus*, Londra, Longmans, Green and Co. 1908.

Beer, Adolf, *Die Orientalische Politik Österreichs seit 1774*, Leipzig, F. Tempsky, 1883.

Bernhardi, Theodor von, *Geschichte Russlands und der europäischen Politik in den Jahren 1814 bis 1831*, Cilt 3, Leipzig, Verlag von S. Hirzel, 1877.

Bilge, M. Sadık, *Osmanlı Devleti ve Kafkasya*, İstanbul, Eren, 2005.

Börekçi, M. Çetin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul, Kutup Yıldız, 2001.

Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 7 ve 12, Dersaadet, Matbaa-i Osmaniye, 1309.

Daly, John C. K., *Russian Seapower and 'The Eastern Question' 1827-41*, Maryland, Naval Institute Press, 1991.

Davison, Roderic, "Russian Skill and Turkish Imbecility": The Treaty of Kuchuk Kainardji Reconsidered", *Slavic Review*, Cilt 35, No 3, 1976, s. 463-483.

Decei, A., "Ak Kirman" *Encyclopaedia of Islam*, Second Edition, Cilt 1, s. 310a.

Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Metinleri*, Cilt 1, Ankara, TTK, 1953.

Esad Efendi, *Sabhâflar Şeybi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi Tarihi*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul, Osav, 2000.

Fadeev, A. V., *Rossiya i Vostoçniy Krizis 20-b Godov XIX Veka*, Moskova, Akademiya Nauk SSSR, 1958.

Florescu, Radu R. N., "Lord Strangford and the Problem of the Danubian Principalities, 1821-4", *The Slavonic and East European Review*, Cilt 39, No 93, 1961, s. 472-488.

Hertslet, Edward, *The Map of Europe by the Treaty*, Cilt 1, Londra, 1875.

Ismail, Fehmi, "The Making of the Treaty of Bucharest, 1811-1812", *Middle Eastern Studies*, Cilt 15, No 2, 1979, s. 163-192.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 5, çev. N. Epçeli, İstanbul, Yeditepe, 2005.

Köse, Osman, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması*, Ankara, TTK, 2006.

- Kurat, A. Nimet, *Türkiye ve Rusya (XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri) 1789-1919*, Ankara, TTK, 2011.
- Orlik, O. V. vd (ed.), *Istoriya vneşney politiki Rossii, Pervaya polovina XIX. Veka*, Moskova, IRI, 1999.
- Pantschoff, Mladen, *Kaiser Alexander I. und der Aufstand Ypsilantis 1821*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Leipzig Üniversitesi Felsefe Fakültesi, 1891.
- Pierer's Universal-Lexikon*, 14, 1862.
- Rendall, Matthew Tobias, *Russia, the Concert of Europe and the Near East, 1821-1841*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia Üniversitesi, 2000.
- Rhineland, Anthony L. H., "Vorontsov, Mihail Semenovich", *Encyclopedia of Russian History*, Macmillan, 2004, s. 1648-1649.
- Schiemann, Theodor, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus I*, Cilt 2, Berlin, Georg Reimer, 1908.
- Turan, Şeraffettin, "1829 Edirne Andlaşması", *DTCF Dergisi*, Cilt 9, No 1-4, 1951, s. 111-151.
- Wurm C. Friedrich, *Diplomatische Geschichte der orientalischen Frage*, Leipzig, Brockhaus, 1858.
- Yakşiç, Grugur, *Evropa i Vaskrs Srbije (1804-1834)*, Belgrad, Narodnu Stampariju Mirko Drobac, 1933.

Summary

The Ottoman-Russian relations were one of the most important issues of the Ottoman political history. The treaties signed between two empires constitute an important aspect of these relations. The Treaty of Akkerman has a special place in these treaties. Although, it was not signed after an Ottoman defeat, its articles and provisions were completely formulated in the direction of Russia's wills. In order to analyse properly the Treaty of Akkerman, it should be focused its historical and actual contexts. Its historical context consists of the events that began after the Treaty of Küçük Kaynarca, such as Russo-Ottoman War of 1787-92, the rise of Napoleon and his effect on the European affairs, the Coalition wars, the Vienna Settlement of 1815 and so on. Its actual context coincided with the very critical events of the Ottoman Empire such as Greece Revolt and the military issues. These factors provided great opportunities for Russians to force the Ottomans to accept their demands. They claimed that the Ottomans avoided carrying out the stipulations of Bucharest of 1812. Tsar Nicholas delivered an ultimatum to the Ottoman Empire on 5 April 1826. Its main points were: 1) The Sublime Porte was to withdraw their troops from Wallachia-Moldavia and was to restore the situation to what was before the outbreak of Greek revolt of 1821. 2) The Sublime Porte was to release the arrested Serbian representations, which came to Istanbul in order to negotiate with the Ottomans about the privileges and begin to negotiate with them. 3) The Sublime Porte was to dispatch plenipotentiaries to the border in order to make clear the stipulations of Bucharest. The Ottoman Empire had no choice but accepted the tsar's demands. Actually, the Sublime Porte had already withdrawn the troops from Wallachia-Moldavia before the ultimatum. The Serbians were released and Mahmud II. appointed two officers (Mehmed Hadi Effendi and İbrahim İffet Effendi) as the plenipotentiaries to negotiate with the Russians.

The negotiations began in the Akkerman. The first session took place on 7 August 1826. The Russian envoy took a firm stand in the negotiations. Submitting a prepared treaty and two acts, they said that they had no another mission but to deliver it to them in the second session. They forced the Ottomans to accept all of the points written in them without any kind of change. It was clear that there would be no negotiations in the classical sense. The Ottoman plenipotentiaries tried to pull the Russian into the negotiations. Nevertheless, the Russians did not change their position at all in "the negotiations". Some demands of Russia were especially unacceptable in view of the Ottomans, such as to grant the Principalities people some privileges in the choosing of their princes. Finally, the Ottomans had to accept all of the Russians' demands with some unimportant changes on them. The Treaty of Akkerman consists of eight articles and two separate acts.

Its content is briefly as follows; this treaty confirmed all articles and stipulations of the Treaty of Bucharest. 1) It served only to make clear the meaning of the Treaty of Bucharest. 2) In order to remove disagreement and conflict on the border of Danube, both empires put a fixed distance on their own side of river. 3) The Sublime Porte was to accept all privileges given by Articles V of the Treaty of Bucharest and Separate Act of this treaty to Principalities. 4) Russia has already evacuated all Ottoman fortresses occupied by Russia during the war. Henceforth the Anatolian front should remain such

as it exists at present. The border arrangement of Anatolian side should make in two years. 5) The Sublime Porte was to put into execution Article VIII of Bucharest that related to the Serbian privileges and Separate Act of Serbian matters of this treaty in 18 months. 6-7) These articles concerned the appointment commissioners for the liquidation of Russian claims, depredations of pirates of Algiers, Tunis and Tripoli, the reparations issues, freedom of Russian commerce and navigation of Russian subjects and vessels. 8) The last article was about the ratification. Separate Act of Principalities: This act reduced the Ottoman authority to symbolic level in the Principalities. Separate Act of Serbia: With this act, Serbia gained its full-internal autonomy.

The Treaty of Akkerman can be regarded as a proof for the desperation of Ottoman diplomacy in that time. All disputable articles of Bucharest were solved on behalf of Russia in Akkerman. Russia used especially the articles related to the Principalities and Serbia in order to strength her influence on the Balkans. Akkerman has to be always evaluated in connection with the other treaty signed between two empires after three years, the Treaty of Adrianople. Through these treaties, Russia broke to a large extent the power of Ottoman Empire in the region.